

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/123/2017
Identifikačné číslo spisu: 6017200033
Dátum vydania rozhodnutia: 26.09.2018
Meno a priezvisko: Mgr. Viliam Pohančeník
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2018:6017200033.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Mgr. Viliama Pohančeníka a členiek senátu JUDr. Judity Kokolevskej a JUDr. Viery Nevedelovej, v právnej veci žalobcu: I. F., nar. XX.XX.XXXX, Ul. XX. J. X, Q. Q., zastúpený: Mgr. Alena Gregorová, advokátka, Horná 54, Banská Bystrica, proti žalovanému: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, oddelenie peňažných príspevkov na kompenzáciu ŤZP a posudkových činností Banská Bystrica, Trieda SNP 75, Banská Bystrica, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného č. UPS/US5/SSVODPPKPC/SOC/2016/8531-POZ zo dňa 11.11.2016, o kasačnej sťažnosti žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 24Sa/4/2017-58 zo dňa 01.06.2017, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky kasačnú sťažnosť z a m i e t a .

Žalobca m á n á r o k na náhradu trov kasačného konania v rozsahu 100 %.

Odôvodnenie

I.

1. Dňa 22.04.2016 podal žalobca na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny Banská Bystrica, odbor sociálnych vecí a rodiny (ďalej aj len „úrad“) žiadosť o poskytnutie peňažného príspevku na opatrovanie manželky L. F.. Jej zdravotný stav bol posúdený v komplexnom posudku č. BB2/OPPnKŤZPaPČ/SOC/2016/28001 zo dňa 17.06.2016, podľa ktorého sa považuje za fyzickú osobu s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá je odkázaná na sprievodcu. Podľa lekárskeho posudku má organické postihnutie mozgu s ťažkým postihnutím fyzických funkcií, s následným ťažkým kognitívnym deficitom a poruchami správania, jej stav si vyžaduje celodenný dohľad. Od predchádzajúceho posúdenia u nej došlo k prehĺbeniu poruchy psychických funkcií, ako aj k zhoršeniu demencie. Súdnym rozhodnutím bola zbavená spôsobilosti na právne úkony a bol jej ustanovený opatrovník.

2. Úrad rozhodnutím č. BB2/OPPnKŤZPaPČ/SOC/2016/27864-0007 zo dňa 29.06.2016 (ďalej aj len „prvostupňové rozhodnutie“) nevyhovел žiadosti žalobcu zo dňa 22.04.2016 a nepriznal mu peňažný

príspevok na opatrovanie manželky. V odôvodnení úrad uviedol, že nakoľko je žalobca od 18.04.2011 zamestnaný v Centre zborovej diakonie KANAÁN s miestom výkonu práce Lazovná 23, Banská Bystrica, nie je z jeho strany možné vykonávanie celodenného dohľadu nad manželkou, ktorá je naň v zmysle komplexného posudku odkázaná, a preto nie je splnená podmienka rozsahu a účelnosti opatrovania. Proti tomuto rozhodnutiu podal žalobca odvolanie.

3. Žalovaný rozhodnutím č. UPS/US5/SSVOdPPKPC/SOC/2016/8531-POZ zo dňa 11.11.2016 (ďalej aj len „napadnuté rozhodnutie žalovaného“) zamietol odvolanie žalobcu a potvrdil prvostupňové rozhodnutie konštatujúc, že nakoľko manželka žalobcu je v zmysle komplexného posudku zo dňa 26.09.2016 odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby v rozsahu viac ako 12 hodín denne a žalobca je zamestnaný na plný pracovný úväzok v rozsahu 38 a 3 hodín týždenne v dvojzmennej prevádzke, nie je možné z jeho strany vykonávanie každodenného celodenného dohľadu. Pre priznanie nároku na peňažný príspevok na opatrovanie nie sú splnené podmienky stanovené zákonom č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „zákon č. 447/2008 Z. z.“).

II.

4. Žalobca podal proti napadnutému rozhodnutiu žalovaného správnu žalobu, o ktorej rozhodol Krajský súd v Banskej Bystrici rozsudkom č. k. 24Sa/4/2017-58 zo dňa 01.06.2017 tak, že napadnuté rozhodnutie žalovaného ako aj prvostupňové rozhodnutie zrušil a vec vrátil úradu na ďalšie konanie. Žalobcovi priznal voči žalovanému právo na náhradu trov konania v rozsahu 100 %.

5. V odôvodnení rozsudku krajský súd poukázal na to, že žalobca na pojednávaní uviedol, že má fond pracovnej doby 37,5 hodín týždenne rozvrhnutý na sedem pracovných dní, v ktorých vykonáva služby opatrovateľa, a to v priemere päť hodín denne, z čoho vyplýva, že mu zostáva cca 19 hodín, v ktorých môže zabezpečovať starostlivosť o manželku. O rozvrhnutí pracovného času rozhoduje zamestnávateľ, ktorý zohľadní aj podklady žalobcu, pričom tento ho informuje dopredu o tom, ako môžu zabezpečovať starostlivosť o manželku aj jeho deti. Žalobca tiež predložil dochádzkový list za máj 2017, z ktorého vyplýva, že cez víkendy má dlhšie služby, t. j. v čase, keď sú doma deti. Z výpovede žalobcu na pojednávaní vyplynulo, že ak by nebol zamestnaný, neužíval by rodinu a deti by nemohli študovať. Žalovaný na pojednávaní navrhol žalobu ako nedôvodnú zamietnuť a tiež poukázal na to, že manželka žalobcu má najvyšší stupeň odkázanosti a zohľadniac jeho pracovný fond, ako aj jeho fyziologické potreby dospel k záveru, že žalobca nemôže naplniť účel a rozsah opatrovania. K starostlivosti detí o matku žalovaný uviedol, že v zmysle § 40 ods. 1 zákona č. 447/2008 Z. z. možno peňažný príspevok poskytnúť len tej fyzickej osobe, ktorá opatruje odkázanú osobu, t. j. poskytuje starostlivosť sama, pričom starostlivosť musí byť poskytovaná kontinuálne jedinou osobou. Zákon nepredpokladá opatrovanie aj inými osobami.

6. Ďalej krajský súd poukázal na obsah administratívneho spisu a citoval § 14 ods. 4, § 39 ods. 2, § 40 ods. 1, 3, 5 a 15 zákona č. 447/2008 Z. z.. Nestotožnil sa so záverom správnych orgánov oboch stupňov, nakoľko znenie § 40 ods. 15 zákona č. 447/2008 Z. z. vyložili neprímerane reštriktívnym spôsobom v rozpore s účelom zákona a samotného opatrovania osoby s ťažkým zdravotným postihnutím. Z § 40 ods. 15 zákona č. 447/2008 Z. z. vyplýva, že príspevok na opatrovanie možno poskytnúť aj vtedy, ak fyzická osoba, ktorá opatruje, je zamestnaná a jej mesačný príjem z tohto zamestnania nie je vyšší ako dvojnásobok sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu a zároveň vykonávanie zamestnania nesmie byť v rozpore s účelom a rozsahom opatrovania fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím. Z obsahu administratívneho spisu, z vyjadrenia účastníkov konania a písomného stanoviska zamestnávateľa žalobcu je zrejmé, že žalobca je zamestnaný ako opatrovateľ v Centre zborovej diakonie KANAÁN. Riaditeľka uvedeného centra v stanovisku zo dňa 26.09.2016 uviedla, že mu kedykoľvek v prípade potreby poskytuje voľno a mení mu služby, pričom akceptuje dátumy vyšetrení jeho manželky, prípadne sa prispôsobuje rozvrhu jeho detí za účelom zabezpečenia kontinuálnej opatrovateľskej starostlivosti o jeho manželku.

7. Podľa názoru krajského súdu zamestnanie, ktoré vykonáva žalobca, mu umožňuje, aby sa o manželku staral v potrebnej miere pri zabezpečovaní jej mobility, orientácie, komunikácie v oblasti sebaobsluhy, pri úkonoch starostlivosti o domácnosť a pri realizovaní sociálnych aktivít s cieľom zotrvať v prirodzenom domácom prostredí. Vykonávanie zamestnania žalobcom nie je v rozpore s účelom a rozsahom potrebného opatrovania. Ani z obsahu administratívneho spisu a sociálneho šetrenia vykonaného pracovníkmi úradu nevyplýva, že by vykonávanie zamestnania žalobcom malo vplyv na opatrovanie jeho manželky.

8. To, že deti poskytujú matke potrebnú pomoc v čase, keď je žalobca v zamestnaní, neznamená, že opatrovanie je každodenne zabezpečené okrem žalobcu aj ostatnými rodinnými príslušníkmi, resp. výlučne iba nimi. Je prirodzené, že sa deti zaujímajú o matku, avšak ich záujem nemožno zamieňať s plnohodnotným a riadnym opatovaním ťažko zdravotne postihnutej osoby, ktoré zabezpečuje žalobca. Napokon, zákon č. 447/2008 Z. z. v žiadnom ustanovení neuvádza ako dôvod nepriznania príspevku na opatrovanie príležitostnú pomoc poskytovanú opatrovateľovi pri opatovaní ťažko zdravotne postihnutej osoby aj inými osobami.

9. Krajský súd tiež poukázal na rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 21/96, v zmysle ktorého súd nie je absolútne viazaný doslovným znením zákonného ustanovenia, ale môže sa od neho odchyliť, keď si to vyžadujú závažné dôvody, čo je aj tento prípad. Dôležité je, že opatrovanie je plnohodnotné, naplňujúce účel a potrebný rozsah, t. j. odkázanej osobe pri opatovaní nič nechýba, je o ňu náležite postarané, čo v predmetnej veci nespochybňoval ani žalovaný. Opatrovanie v rodinnom prostredí najbližšími rodinnými príslušníkmi je v záujme osoby zdravotne ťažko postihnutej a plne zodpovedá naplneniu účelu opatrovania, ktorého cieľom je zotrvať v prirodzenom domácom prostredí (§ 39 ods. 2 zákona č. 447/2008 Z. z.). V konaní bolo nesporne preukázané, že žalobca je s príležitostnou pomocou detí schopný po zosúladení si svojich povinností v zamestnaní s povinnosťami detí v škole postarať sa o manželku a zabezpečiť jej opatrovanie v potrebnom rozsahu tak, ako predpokladajú komplexné posudky.

10. Krajský súd tiež poznamenal, že úrad musí posudzovať každú vec individuálne zohľadniac konkrétne okolnosti tej-ktorej veci. Pokiaľ by zistil skutočnosti indikujúce zneužitie systému pri priznávaní kompenzačných príspevkov, musel by na to adekvátne reagovať a zohľadniť to v rámci správnej úvahy pri rozhodovaní. O takýto prípad zneužitia sa však v danej veci nejedná. Príležitostnú pomoc detí v tomto prípade je potrebné zohľadniť v prospech zabezpečenia rozsahu opatrovania a zároveň vylúčiť ako argument nepriznania nároku žalobcu ako žiadateľa o príspevok z dôvodu, že neopatrjuje manželku výlučne sám. Podporne krajský súd poukázal na § 40 ods. 17 zákona č. 447/2008 Z. z., ktorý upravuje možnosť poskytnúť príspevok na opatrovanie aj fyzickej osobe, ktorá je študentom vo vymenovaných formách štúdia a v čase svojej neprítomnosti zabezpečí opatrovanie inou fyzickou osobou.

III.

11. Proti rozsudku krajského súdu podal žalovaný (sťažovateľ) kasačnú sťažnosť, v ktorej navrhol, aby kasačný súd zmenil rozsudok krajského súdu tak, že žalobu zamietne a žalobcovi neprizná náhradu trov konania. Nestotožnil sa s rozsudkom krajského súdu, ktorý podľa jeho názoru nepostupoval v súlade so zákonom a rozhodol na základe nesprávneho právneho posúdenia veci. Ďalej poukázal na priebeh administratívneho konania a citoval § 1 ods. 1, § 39 ods. 2, § 40 ods. 1, 5, 15 a 17 zákona č. 447/2008 Z. z..

12. Nesúhlasil s konštatovaním krajského súdu uvedeným v bodoch 33 až 35 napadnutého rozsudku, nakoľko v odvolacom konaní rozhodoval na základ riadne zisteného skutkového stavu veci. Pri rozhodovaní bral do úvahy aj úradný záznam spísaný žalobcom dňa 23.09.2016 a tiež podporné stanovisko jeho zamestnávateľa zo dňa 26.09.2016. Nespochybňuje odkázanosť jeho manželky na opatrovanie, avšak pre priznanie nároku na peňažný príspevok na opatrovanie žalobcovi nie sú splnené ďalšie podmienky stanovené zákonom č. 447/2008 Z. z..

13. Ďalej namietal, že krajský súd v bode 34 napadnutého rozsudku vychádzal z rozpisu služieb žalobcu na máj 2017 napriek tomu, že napadnuté rozhodnutie žalovaného bolo vydané dňa 11.11.2016 a právoplatnosť nadobudlo dňa 30.11.2016. Rozsudok krajského súdu sa však v rozpore s § 135 ods. 1 zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej aj len „SSP“) opiera o dôkazy vyhotovené až po právoplatnosti napadnutého rozhodnutia žalovaného.

14. Skutočnosť, či vykonávanie zamestnania je v rozpore s účelom a rozsahom opatrovania, je oprávnený v rámci správnej úvahy posúdiť príslušný správny orgán, ktorý vo veci rozhoduje a táto správna úvaha nemôže byť nahradená rozhodnutím súdu. V súlade s týmto oprávnením sťažovateľ po vykonanom dokazovaní konštatoval, že vykonávanie zamestnania žalobcom je v rozpore s rozsahom opatrovania. Manželka žalobcu je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby v rozsahu viac ako 12 hodín denne, pričom výkon jeho zamestnania na plný pracovný úväzok mu neumožňuje dodržať tento rozsah opatrovania aj napriek tomu, že mu jeho zamestnávateľ prispôsobuje rozpis zmien jeho potrebám. Sám žalobca uviedol, že potrebnú starostlivosť zabezpečuje svojej manželke s pomocou detí. Sťažovateľ nemal v úmysle svojím rozhodnutím spochybniť veľmi dobrú úroveň starostlivosti o ťažko zdravotne postihnutú manželku žalobcu. Za súčasného právneho stavu mu však nie je možné priznať peňažný príspevok na opatrovanie, nakoľko nespĺňa ďalšie podmienky pre jeho poskytnutie.

15. Sťažovateľ tiež nesúhlasil s konštatovaním krajského súdu uvedeným v bodoch 43 a 44 napadnutého rozsudku, že podľa § 40 ods. 17 zákona č. 447/2008 Z. z. možno poskytnúť príspevok na opatrovanie aj fyzickej osobe, ktorá je študentom vo vymenovaných formách štúdia a v čase neprítomnosti zabezpečí opatrovanie inou fyzickou osobou. Zákon č. 447/2008 Z. z. nepozná „príležitostnú pomoc detí“. Z tohto zákona je zrejmé, že opatrovanie vykonáva osoba, ktorej je poskytovaný peňažný príspevok na opatrovanie a táto osoba je povinná poskytovať pomoc v potrebnom rozsahu. Výnimky z toho pravidla sú upravené v zákone č. 447/2008 Z. z.. Iná osoba, bez straty nároku opatrovateľa na príspevok, môže za neho vykonávať opatrovanie len podľa § 40 ods. 17 zákona č. 447/2008 Z. z., a to v čase, keď si opatrovateľ zvyšuje kvalifikáciu, čo nie je tento prípad. V správnom práve nie je prípustné použiť analógiu, preto nemožno uvedené ustanovenie aplikovať na prípad žalobcu. Záverom sťažovateľ zdôraznil, že žiadne ustanovenie zákona č. 447/2008 Z. z. neukladá príslušnému orgánu povinnosť priznať požadovaný peňažný príspevok, teda na priznanie ktoréhokoľvek peňažného príspevku na kompenzáciu nie je právny nárok. Keďže ide o fakultatívne dávky, nárok na ne vzniká až právoplatným rozhodnutím príslušného orgánu o ich priznaní.

V.

16. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako kasačný súd (§ 11 písm. g/ SSP) preskúmal napadnutý rozsudok krajského súdu bez nariadenia pojednávania v súlade s § 455 SSP a dospel k záveru, že kasačná sťažnosť žalovaného (sťažovateľa) nie je dôvodná.

17. Nebolo sporné, že manželka žalobcu je osobou s ťažkým zdravotným postihnutím s mierou funkčnej poruchy 80 %, ktorá je odkázaná na celodenné osobné opatrovanie. Taktiež nebolo sporné, že jej bolo navrhnuté kompenzovať sociálne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia priznaním peňažného príspevku na opatrovanie. Sporným bolo, či žalobca spĺňa podmienky na jeho priznanie napriek tomu, že popri starostlivosti o manželku je zamestnaný v Centre zborovej diakonie KANAÁN.

18. Podmienky pre priznanie nároku na peňažný príspevok na opatrovanie upravuje zákon č. 447/2008 Z. z..

19. Podľa § 40 ods. 1 zákona č. 447/2008 Z. z., ak fyzickú osobu s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá dovŕšila šesť rokov veku a je podľa komplexného posudku vypracovaného podľa § 15 ods. 1 odkázaná na opatrovanie, osobne opatruje fyzická osoba uvedená v odsekoch 3 a 4, možno fyzickej osobe, ktorá opatruje, poskytnúť peňažný príspevok na opatrovanie.

20. Podľa § 40 ods. 3 veta prvá zákona č. 447/2008 Z. z., fyzickou osobou na účely poskytovania

peňažného príspevku na opatrovanie je manžel, manželka, rodič alebo fyzická osoba, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia súdu, alebo fyzická osoba, ktorú súd ustanovil za opatrovníka fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, dieťa, starý rodič, vnuk, vnučka, súrodenec, nevesta, zať, svokor, svokra, švagor, švagriná, neter, synovec.

21. Podľa § 40 ods. 5 zákona č. 447/2008 Z. z., peňažný príspevok na opatrovanie možno poskytnúť len jednej fyzickej osobe uvedenej v odsekoch 3 a 4, ktorá opatruje fyzickú osobu s ťažkým zdravotným postihnutím.

22. Podľa § 40 ods. 15 zákona č. 447/2008 Z. z., peňažný príspevok na opatrovanie možno poskytnúť aj vtedy, ak fyzická osoba, ktorá opatruje fyzickú osobu s ťažkým zdravotným postihnutím, vykonáva zamestnanie a jej mesačný príjem z tohto zamestnania nie je vyšší ako dvojnásobok sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu ustanoveného osobitným predpisom; vykonávanie zamestnania nesmie byť v rozpore s účelom a rozsahom opatrovania fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím.

23. Vo svojej rozhodovacej činnosti sa Ústavný súd Slovenskej republiky ako aj Českej republiky viackrát zaoberal otázkou ústavne konformného výkladu práva. Oba ústavné súdy už viackrát uviedli, že aplikácia práva vychádzajúca iba z jazykového výkladu je neudržateľná. „K výkladu právnych predpisov a ich inštitútov nemožno pristupovať len z hľadiska textu zákona, a to ani v prípade, keď sa text môže javiť ako jednoznačný a určitý, ale predovšetkým podľa zmyslu a účelu zákona.“ (nález Ústavného súdu SR č. k. IV. ÚS 71/2013-36 zo dňa 23.05.2013).

24. Jazykový výklad môže v zásade slúžiť na prvotné uchopenie príslušnej normy právneho predpisu, nie však na porozumenie jeho zmyslu a účelu. „Mechanická aplikácia abstrahujúcej, resp. neuvedomujúcej si, a to buď úmyselne alebo v dôsledku nevzdelanosti, zmysel a účel právnej normy, robí z práva nástroj odcudzenia a absurdity. Všeobecný súd nie je absolútne viazaný doslovným znením zákona.“ (nález Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 33/97 zo dňa 17.12.1997). Skrátka, spravodlivosť ako hodnotový činiteľ musí byť prítomná vždy v každom procese, ktorým sa interpretuje a aplikuje právo.

25. Účelom opatrovania je v zmysle § 39 ods. 2 zákona č. 447/2008 Z. z. zabezpečenie každodennej pomoci osobe s ťažkým zdravotným postihnutím pri úkonoch sebaobsluhy, starostlivosti o domácnosť či realizovaní sociálnych aktivít s cieľom zotrvať v prirodzenom domácom prostredí. Nemožno tiež opomenúť náročnosť takejto situácie spočívajúcej v mnohých prípadoch v nepretržitej 24 hodinovej starostlivosti o ťažko zdravotne postihnutú osobu rodinným príslušníkom.

26. Kasačný súd zastáva názor, že starostlivosť o ťažko zdravotne postihnutú osobu, rešpektujúca jej ľudskú dôstojnosť, individuálne potreby a identitu, sa najlepšie realizuje v domácom prostredí blízko osobou ako opatrovateľom, voči ktorému má opatrovaná osoba blízky citový vzťah, dôveruje mu a rešpektuje ho.

27. Každú žiadosť o poskytnutie peňažného príspevku na opatrovanie je nepochybne potrebné posudzovať individuálne, a to za súčasného zohľadnenia a starostlivého zváženia všetkých okolností posudzovaného prípadu.

28. Je potrebné zdôrazniť, že peňažný príspevok na opatrovanie je sociálna dávka, ktorá sa nechápe ako náhrada za stratu príjmu z dôvodu zanechania zamestnania a zabezpečovania opatrovania. Je pozitívne, že popri poberaní peňažného príspevku na opatrovanie môže opatrovateľ aj pracovať a mať limitovaný príjem zo zárobkovej činnosti bez negatívneho dopadu na peňažný príspevok. Na tento účel môže využívať flexibilné pracovné režimy ustanovené v Zákonníku práce (napr. flexibilný pracovný čas, telepráca, domácky zamestnanec či práca na skrátený úväzok). V tejto súvislosti je potrebné položiť si otázku, či nie je v záujme opatrovanej osoby, aby sa nárok na peňažný príspevok na opatrovanie v odôvodnených prípadoch priznával aj osobe pracujúcej na plný úväzok, ktorá sa popri zabezpečovaní

celodennej 24 hodinovej starostlivosti (za pomoci ďalších rodinných príslušníkov, v tomto prípade detí žalobcu) snaží zlepšiť finančnú situáciu v rodine tým, že je zamestnaná, avšak za súčasného splnenia podmienky, ktorou je zabezpečenie všetkých potrieb opatrovanej osoby v plnej miere a po celý čas jej neprítomnosti akýmkoľvek dostupným spôsobom.

29. Súdny dvor EÚ v rozsudku v spojených veciach C-502/01 a C-31/02 konštatoval, že „... aj keď je peňažný príspevok na opatrovanie určený na krytie určitých nákladov spojených s odkázanosťou na starostlivosť, najmä nákladov týkajúcich sa poskytovania pomoci treťou osobou, a nie na vyrovnanie straty na zárobku oprávneného, predsa však vykazuje znaky, ktoré ho odlišujú od vecných dávok nemocenského poistenia. Po prvé sa peňažný príspevok na opatrovanie vypláca periodicky a jeho vyplácanie nezávisí ani od toho, či predtým vznikli určité výdavky, napr. na opatrovanie, a ani od toho, či boli predložené dôkazy o vzniknutých výdavkoch. Po druhé výška peňažného príspevku na opatrovanie je pevne stanovená a nezávislá od výdavkov, ktoré oprávnený skutočne vynaložil pri zabezpečení svojich denných životných potrieb. Po tretie má oprávnený pri použití peňažného príspevku na opatrovanie značnú mieru voľnosti. Peňažný príspevok na opatrovanie môže byť, ako nemecká vláda sama uviedla, použitý oprávnenou osobou na odmenenie rodinného príslušníka alebo osôb zo širšieho okolia, ktoré ho bezodplatne opatrujú. Peňažný príspevok na opatrovanie teda predstavuje finančnú podporu, ktorá umožňuje celkovo zlepšiť životný štandard osoby odkázanej na starostlivosť prostredníctvom vyrovnania dodatočných nákladov, ktoré sú spôsobené jej stavom.“

30. Celodenná starostlivosť o opatrovanú osobu však „nemôže znamenať vzdanie sa akéhokoľvek osobného života opatrujúcej osoby a nemôže znamenať ani také časové vymedzenie opatrovania, ktoré presahuje dennú únosnú mieru opatrovateľskej činnosti. Treba vziať zreteľ na skutočnosť, že ekvivalentom opatrovania je príspevok za opatrovanie, nie však odmena zodpovedajúca odpracovanej dobe.“ (rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 9Sžso/57/2008 zo dňa 30.10.2008).

31. Kasačný súd sa stotožnil s právnym názorom krajského súdu vysloveným v napadnutom rozsudku, že zamestnanie, ktoré žalobca vykonáva, mu umožňuje opatrovať manželku a zabezpečovať jej celodenný dohľad, ktorý nevyhnutne potrebuje. Skutočnosť, že sa stará o manželku v potrebnej miere a na veľmi dobrej úrovni, nespochybnil ani sťažovateľ. Aj zo stanoviska riaditeľky Centra zborovej diakonie KANAÁN, v ktorej žalobca pracuje, je zrejmé, že si prispôsobuje služby podľa rozvrhu detí, riaditeľka mu poskytuje potrebné voľno za účelom starostlivosti o manželku a pri rozpise služieb zohľadňuje termíny vyšetrení manželky žalobcu. Kasačný súd mal za to, že vykonávanie zamestnania žalobcom nie je v rozpore s účelom opatrovania ani s jeho rozsahom.

32. Pomoc, ktorú žalobcovi poskytujú jeho deti pri dohľade nad opatrovanou, nemožno považovať za dôvod na nepriznanie nároku na peňažný príspevok na opatrovanie. Je prirodzené, že rodinní príslušníci si navzájom pomáhajú a starajú sa v rámci svojich možností jeden o druhého, a to aj v takomto prípade. Aj tu sa správne orgány priklonili k formalistickému výkladu jednej z podmienok pre priznanie uvedeného príspevku, a to, že tento príspevok možno poskytnúť len jednej osobe. Avšak, v danom prípade by sa tento príspevok poskytoval iba žalobcovi, ktorý sa stará o svoju manželku. Deti mu v tom „iba“ príležitostne pomáhajú. Takýmto formalistickým výkladom zákona by sme mohli dospieť k absurdnému záveru, že aj pri prídavku na dieťa, ktorý sa poskytuje iba jednej osobe, je potrebné tento prídavok nepriznať, resp. odňať rodičovi alebo poberateľovi, ktorý napr. zverí dieťa na víkend starým rodičom alebo ho nechá s opatrovateľkou či v škôlke na potrebný čas, a teda sa oň nestará sám.

33. Správne orgány konajúce vo veci postupovali striktnie v zmysle zákona vychádzajúc z nezvratného faktu, že žalobca je zamestnaný na plný úväzok, čo mu neumožňuje vykonávať celodenný dohľad nad manželkou, ktorá je naň odkázaná, čím nie je splnená podmienka rozsahu a účelnosti opatrovania.

34. Na vec sa však treba pozrieť aj z druhej strany, a to z pohľadu opatrujúceho a predovšetkým opatrovanej osoby. Z obsahu administratívneho spisu je dostatočne preukázaný nepriaznivý zdravotný stav opatrovanej osoby a nepriaznivá sociálna situácia rodiny, v ktorej musí žalobca z mesačného príjmu cca 393 eur zdokladovaného potvrdením o mzde/odmene za zárobkovú činnosť zo dňa 13.05.2016

užiť sa, ťažko zdravotne postihnutú manželku a dve deti, ktoré študujú. Nepochybne je snahou žalobcu jednak zabezpečiť celodennú 24 hodinovú starostlivosť o manželku, a to aj za pomoci detí, a jednak zlepšiť nepriaznivú finančnú situáciu v rodine príjmom zo zamestnania. Kasačnému súdu sa s ohľadom na uvedené okolnosti prípadu javí postup správnych orgánov a nimi vydané rozhodnutia ako extrémne nespravodlivé.

35. Ak Slovenská republika deklaruje, že je právnym a sociálnym štátom, treba mať na zreteli, že by bolo neefektívne, aby žalobca prestal pracovať len preto, aby mu bol priznaný peňažný príspevok na opatrovanie manželky. Rovnako by bolo neefektívne, aby tento príspevok na opatrovanie poberala iná „cudzí“ osoba, ktorá nepozná špecifické požiadavky opatrovanej osoby. Takáto situácia by bola nelogická a tiež v rozpore s princípmi sociálneho právneho štátu.

36. Striktné držanie sa citovaných zákonných ustanovení je vzhľadom na všetky objektívne a špecifické okolnosti daného prípadu nesúladne s ponímaním materiálneho právneho štátu a takáto rigidná a výlučne formalistická aplikácia zákona je absolútne nespravodlivá a je v príkrom rozpore so základnými princípmi materiálneho právneho štátu, keďže povinnosťou súdu (v určitej miere aj správneho orgánu) nachádzať právo neznamená len vyhľadávať priame a výslovné pokyny v zákonom texte, ale tiež formulovať, čo je zmyslom a účelom právnych predpisov. Súd teda musí nielen rešpektovať právo, ale jeho výklad a aplikácia musia smerovať k spravodlivému výsledku. Súdu prislúcha, aby sa zaoberal otázkou, či mechanická a formalistická aplikácia zákona bez ohľadu na zmysel a účel záujmu chráneného právnou normou, nemôže priniesť absurdné následky a v prípade, že tomu tak je, aby takúto interpretáciu zákona odmietol a zvolil výklad v duchu zákona. Podľa názoru kasačného súdu je teda podstatná aplikácia materiálneho hľadiska, nakoľko právny formalizmus v podmienkach demokratického právneho štátu nemôže celkom prevládať. Úlohou súdu v podmienkach materiálneho právneho štátu je nájsť také riešenie, ktoré je v súlade so všeobecnou ideou spravodlivosti, resp. v súlade s prirodzeno-právnymi princípmi.

37. V rámci uvedených úvahových východísk nemôže kasačný súd nezdôrazniť, že starostlivosť o ťažko zdravotne postihnutú osobu, akou manželka žalobcu trpiaca difúznou poruchou mozgu a zhoršujúcou sa demenciou nepochybne je, je značne individuálna a intímna záležitosť. V tejto súvislosti tiež považoval za potrebné poukázať na závery výskumov zaoberajúcich sa otázkou postavenia osoby s demenciou v ústavnej starostlivosti (napr. Milte et al. Quality in residential care from the perspective of people living with dementia: the importance of personhood. Archives of Gerontology and Geriatrics 2016;63:9-17). Z výsledkov výskumov vyplýva, že domáca starostlivosť môže mať v porovnaní s inštitucionálnou starostlivosťou výhody práve v trvalom kontakte jedincov s demenciou s primárnou rodinou. Ľudia s demenciou môžu byť svojim partnerom vedení do spoločných aktivít a partner môže vytvárať podnetné interakčné prostredie. Je to predovšetkým domáca starostlivosť, ktorá pomáha jednotlivcovi pri dosahovaní telesného, duševného a v neposlednom rade aj sociálneho zdravia a pohody pri zachovávaní určitej kvality života.

38. Aj podľa názoru kasačného súdu je vhodnejším prístupom pri zabezpečovaní celodenného dohľadu nad manželkou žalobcu starostlivosť v domácom prostredí v prípade, že je schopný zabezpečiť jej 24 hodinovú starostlivosť za príležitostnej pomoci detí. Takúto zložitú situáciu by mal štát podporovať aj prostredníctvom priznania nároku na peňažný príspevok na opatrovanie, samozrejme, za splnenia podmienky rozsahu a účelu opatrovania.

39. Záverom treba uviesť, že vždy je nevyhnutné vychádzať z individuálnych, teda na konkrétnych skutkových zisteniach založených rozmeroch každej súdom prejednávanej veci. Mnohé prípady a ich špecifické okolnosti môžu byť značne komplikované a netypické; to však nezabavuje súd povinnosti urobiť všetko pre spravodlivé riešenie, akokoľvek sa to môže zdať zložité. Spravodlivosť musí byť v procese, ktorým súd interpretuje a aplikuje právo, vždy prítomná ako hodnotový činiteľ. Spravodlivosť je hodnotovým princípom, ktorý je spoločný všetkým demokratickým právnym poriadkom. Nad každým vytváraním súdneho rozhodnutia sa nesie dvojaký imperatív: rozhodnutie musí byť nielen zákonné, ale predovšetkým spravodlivé. Úlohou súdu je práve rozpoznať cez zákon spravodlivosť.

40. Z vyššie uvedených dôvodov považoval kasačný súd rozsudok krajského súdu za súladný so zákonom, a preto kasačnú sťažnosť podľa § 461 SSP ako nedôvodnú zamietol.

41. O náhrade trov kasačného konania rozhodol Najvyšší súd Slovenskej republiky tak, že úspešnému žalobcovi priznal nárok na úplnú náhradu trov kasačného konania (§ 467 ods. 1 SSP a analogicky podľa § 167 ods. 1 SSP). O výške trov kasačného konania rozhodne v zmysle § 467 ods. 1 SSP v spojení s § 175 ods. 2 SSP krajský súd po právoplatnosti tohto rozsudku, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník.

42. Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd Slovenskej republiky v pomere hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku n i e j e prípustný opravný prostriedok.